

AUGUSZTUS 20. 1881-BEN

FABÓ EDIT – BACHER-TULI ANDREA

KIVONAT: Az 1881. esztendő augusztusi sajtótudósításai arról tanúskodnak, hogy a Szent István-nap népszerűségét kihasználva több országos rendezvény is rászerveződött az ünnepség körüli időszakra. Az adott évben a nőipar-kiállításban – a társadalom női tagjait is a termelésbe vonó – gazdaságélénkítő kormányprogram öltött testet. A fiumei kapcsolatok felélesztése közös érdeke volt kormánypártiaknak és ellenzékieknek, azonban az utóbbiakhoz kötődő sajtó e téren közlékenyebbnek bizonyult. A kulturális lapok mindkét kezdeményezésről beszámoltak. Újdonság volt a lóverseny is, amelyről pedig a vizsgált sajtók mindegyike részletesen tudósított. A Szent István-napi lóverseny szintén a fővárosba özönlő tömegekre építve szerette volna „meglovagolni” az augusztus 20-át, de a tehetősebbekből álló közönség körében a kánikulában tartott futamok még nem voltak olyan izgalmasak, hogy azok kedvéért megrövidítették volna fürdői nyaralásukat. Összességében megállapítható, hogy 1881-re a Szent István-ünnepség egyúttal egyfajta „országmustrának” is alkalmat nyújtó eseményt jelentett.

Az átnézett sajtók tükrében az 1881. év augusztus 20-i ünnepsége ugyanolyan fontos volt, mint korábban, a rászervezett rendezvények miatt talán még hangsúlyosabb is volt. A mérsékelt árú vonatokról szóló hirdetések és közleményeket valamennyi lap közzétette. A mérsékelt kormánypárti *Pesti Napló* az eseménydúsabbá váló augusztusi napokban a korábbi évek tényközlő szűkszavúsága után bőségesen tudósított az ünnepségről és a kapcsolódó megmozdulásokról, továbbá újraindította Szent István király szobrára való gyűjtést. A *Hon* kormánypárti fórumként szokásához híven részletesen tájékoztatta a közönséget a nemzeti ünnepről, a kapcsolódó programokról és az utözöngékről. A szerkesztőség derűlátó önbizalommal tette nemzeti ügyé a megmaradást. Az ellenzéki *Egyetértés* ünnepi vezércikke a nemzet és a nemzetiségek egységes és időtálló, de önállóságáért küzdő államaként jelenítette meg Magyarországot, valamint a nőipari kiállítást hanyagolva a fiumei küldöttségről szóló hírekre

összpontosított. A kulturális sajtót képviselő két lap, a *Fővárosi Lapok* és a *Vasárnapi Ujság* szerkesztősége foglalkozott a nőipar-kiállítással és a fiumei vendégekkel, de az ünnepi eseménybeszámolói kitértek a Bécsben vagy Párizsban élő magyarok társasági életének Szent István-napi rendezvényeire is.

KULCSSZAVAK: országos kiállítás, iparpolitika, kultúrpolitika, Szent István-szobor, nemzeti eszme, lóverseny

Az 1881. esztendőben a nyár közepének országgyűlési választásai után augusztusra megnyugodtak a kedélyek. Az addig hatalmon lévő Tisza-kormányzat ugyan éppen hogy meg tudta tartani vezető szerepét, a Szabadelvű Párt által képviselt liberális államszemlélet és államszervezet mégis megerősödött annyira, hogy meghatározó maradjon a 19. század végéig. Az 1880-as évek fordulója egyértelmű változást hozott a közéletben. A közigazgatási reformokkal és a modern jogrend bevezetésével egy olyan működő állam jött létre, amely egyaránt megállta helyét a kettős államszövetségben és az európai kapcsolatokban. A folyamat leglátványosabb bizonyítéka a tiszai árvíz után újjáépülő Szegec. Az ország különböző nemzetiségeit egységesítő eszmei, kulturális programként a magyarosodás és a magyar nyelvhasználat került előtérbe.

A közélet is jóval fordulatossabbá vált, a lakosság életét több olyan esemény színesítette, amelyben egyre szélesebb rétegek részt tudtak venni alkalmat szerezve a szórakozásra, a művelődésre, a tanulásra, a jótékonykodásra – a közösségi életre. Az eseménygazdag közélet visszhangjait a szintén felvirágzó korabeli sajtó csak felerősítette. A kortársak tisztában voltak a bekövetkező változások korszkos jelentőségével, és az irány mederben tartásához minden alkalmat megragadtak, hogy mérleget készítsenek a múltból származtatott szükségszerű jelenhez és onnan a kívánatos eszmei alapokon álló jövő felé vezető úton. Az 1881-es év második felében két történelmi nagyság is példaként magasodott a nemzet elé: az egyikük az államalapító király, Szent István, a másikuk pedig a „legnagyobb

magyarként” tisztelt gróf Széchenyi István⁵⁵⁰ volt. S mindezek mellett jelentkezett az a szándék, hogy az új társadalomformában minél tevékenyebb szerepet juttassanak a lakosság másik felének, a nőknek. Ezért a lehetőségek, a tevékenységek és a termékek vonzóvá és népszerűvé tételéhez, az általános ízlés formálásához megrendezték a nőipar-kiállítást a nyár végi ünnepi időszakra időzítve. Ezen kívül a Szent István-ünnepség programjainak új eleme lett még a lóverseny.

Mérsékeltlen kormánypárti sajtótudósítások

Az 1881. esztendő választásai nem tudták megváltoztatni a politikai erőviszonyokat, és így a korabeli politikai újságok szerkesztőségeinek pártállása ugyanaz maradt, vagyis továbbra is az volt mérvadó, hogy ki milyen mértékben hangoztatta az ország osztrák császárságtól való önállósodási igényét. A kiegyezést részben elfogadó és a mindenkori hatalommal szemben higgadt magatartásra törekvő *Pesti Napló* hírlapírói köre – az előző évektől eltérően – bővebb hírtanyagot szolgáltatott az olvasónak, ráadásul Szent István emlékezetének fenntartása érdekében kezdeményezőként lépett fel.

A politikai napilap augusztus 20-i lapszáma a történelmi emlékezetet szokatlan módon jelenítette meg. Ugyanis a legelső lapindító írást, a vezércikket jegyző Pulszky Ferenc Szent István napján nem a királyról, hanem egy ugyancsak „István” keresztnevű országosőről, Széchenyi Istvánról emlékezett meg.⁵⁵¹

„Szent István napja századok óta a nemzet ünnepe, melyen megemlékezik első királyáról, ki a magyar államot megalapította. Van azonban a nemzetnek egy másik Istvánja is, kiről illik, hogy e napon megemlékezzünk: gróf Széchenyi István, ki a reform korszakát egy fél század előtt nyitotta meg. Közelebb állunk még hozzá, mint hogy elfogulat-

550 Gróf Széchenyi István (1791–1860) politikus, valóságos belső titkos tanácsos, császári és királyi kamarás, író, polihisztor, közgazdász, a Batthyány-kormányban közlekedési miniszter, a magyar történelem „a legnagyobb magyarként” tartja számon.

551 Pulszky Ferenc: Budapest, aug. 19. *Pesti Napló*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 20. [1].

lanul ítélhessünk felette, sokan élnek még, kik ismerték fogatkozásait, szenvedélyességét, önértetét s hiúságát, mely sokszor kegyetlen gúnyban találta kifejezését, s elfogultságát minden ellen, mi nem tőle eredett, vagy nem illett egészen belé azon keretbe, melyet ő előre készített s melyhez az autodidakt egész szívósságával ragaszkodott. De senki sem tagadhatja, hogy mindaz sikerült, mit ő kezdeményezett, hogy a mag, melyet elvetett, nem volt meddő, s hogy számos alkotásai közül egy sem bukott meg; – kevés államférfi kérkedhetik életének ily gazdag eredményével. –”

A tekintélyes kultúrpolitikus felidézte a gróf úttörő lépéseit a kultúra, a nyelv, a társasélet és a tudomány terén, amelyek kétségbevonhatatlanul emelték az általános műveltséget. Végül méltatlankodva szóvá tette, hogy a Nemzeti Casino akkori új vezetése németül beszélő személyzetet vett fel, ez pedig szöges ellentétben állt az alapító, Széchenyi eredeti szándékával. A napilap szerkesztősége a továbbiakban – ugyancsak a címdalton – a történelmi évforduló alkalmából a szent király szobrára való gyűjtési felhívást tett közzé.⁵⁵² A javaslat emlékeztetett „nemzetünk régi óhajtására”, hogy olyan nagy királyainak szobrot állítsanak, mint például amilyen Árpád fejedelem, Szent István vagy Mátyás is volt. De a szándékból nem valósult meg semmi sem, holott „[m]inden nemzetnek vannak historikus szobraik, a magyaroknak nincsen”. Az indítvány főleg a katolikus egyházat ostorozta, hiszen minden szentnek emeltetett szobrot, így számtalan Mária- és Szentháromság-szobor található szerte az országban, sőt még a cseh Szent Nepomuk is minden település hídján ott köszönti a vándort, de Magyarország védőszentjének sehol nincs emlékműve. Pedig az egyház éppen a keresztény államalapító királynak köszönheti megerendszerét, szervezetét és azt a bőséges jövedelmét, amely még a főpapoknak is olyan javadalmazást jelentett, amely meghaladta a világi közjogi méltóság, a miniszterelnök fizetését. A szerkesztőség azonban a nemzetet is megszólította.

552 A Szent István-szobor. *Pesti Napló*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 20. [1–2]. – A szerkesztőség figyelmét elkerülhette az egri főszékesegyház fölépcsőjét díszítő Szent István-szobor. Lásd Horváth 2017, 22–23. – Horváth István: Pyrker János László érsek egri öröksége. Líceum Kiadó, Eger, 2017. („Líceumi Szellemiség” Ismeretterjesztő Sorozat 4.).

„S ki tette meg első rendül a főpapokat Magyarországnban? Szent István. Most is a katolikus püspökök azon joguknál fogva ülnek a főrendek házában, mint tagjai a törvényhozásnak, mert szent István király rendi alkotmányában nekik e jogot megadta.

Ennek folytán első sorban a minden nemzeti kulturérdekek és a szép-művészetekért lelkesülő főpapokat illetné meg, hogy a szent István-szobor ügyét felkarolják és kezdeményezzék.

De mi az egész nemzet áldozatkészségére számítunk, ha e célra adakozni bizalmat érdemlő férfiak által felhivatik. Szent István nemcsak a katolikus egyház szentje, hanem egyszersmind az osztatlan magyar nemzet civilizátora, a magyar állam szervezője s a magyar alkotmány megteremtője. Az Árpád-ház legnagyobb fejedelme ő vala. E nemzet hálás iránta valláskülönbőség nélkül és szent István napja egyházi ünnep a katolikusoknak, de nemzeti ünnepe mindnyájunknak. [...]

Mert a szobor, mint műremek, a legszebb művészeti feladványok közé tartozik, s a probléma megoldása hazai művészeink tehetségét a legérdekesebb versenyre inditaná. A csatákban győztes vezér, az első magyar lovag, a magyar nemesség alapítója, helyesen csak lóháton ábrázolható. Az első királyt a királyi jelvények nélkül képzelni nem lehetséges. [...]

Ugy véljük legméltóbban ünnepelhetni szent István napját, ha a nemzetet a hála adósságára emlékeztetjük s egyúttal kijelentjük, hogy szent István szobrára adakozásokat elfogadunk, a legkisebb összeget is köszönettel veszszük, s ideiglenesen, míg e célra bizottság nem alakul, a főváros letéti hivatalába fogjuk elhelyezni.”

A *Pesti Napló* a felhívás megjelenésétől kezdve naponta közölte az adakozók névsorát és a felajánlott összeget. A közleményre először kevesen jelentkeztek, az első három adományozó a középréteget képviselte, ezért a lap újabb, közösségkövácsoló gondolatokkal ösztönözte olvasóit.⁵⁵³

553 Az első adakozók Szent István szobrára. *Pesti Napló*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 23. [2].

„Nekünk az tetszik, hogy az első adomány csekély [...] Ilyen kisebb adományokból ezrek részvéte mellett válik aztán igazán nemzetivé a mű, melyet alkotni akarunk. A nép adakozzék a Szent-István szoborra, majd mikor a gazdagok látni fogják, hogy a szegények mennyit adtak és adnak és hogy az eszme népszerűvé vált, majd mikor a szereplő egyéniségek észreveszik, hogy itt dicsőséget lehet aratni s nem kudarcot vallani, akkor majd ők is fognak csatlakozni a gyűjtésekhez, melyek célja a nemzet államiságának s civilizációjának monumentumot rakni.”

A szerkesztőség a későbbiekben is kitartásáról biztosította a nagyközönséget, hiszen mozgalommá kívánta tenni a kezdeményezést, és további serkentő részleteket közölt a támogatók leveleiből.⁵⁵⁴ A következőkben már közkedvelt, „divatos” nemzeti ügyé avatta a gyűjtést,⁵⁵⁵ amely mentes a „valláskülönbségektől”,⁵⁵⁶ s naponta tudatta a gyarapodást.⁵⁵⁷

A nyárvégi nemzeti ünnepen – a nagyobb mezőgazdasági munkák végeztével, az egyéb őszi munkák és a tanévkezdés előtt – hagyományosan útra kelt az egész ország. Ezt kihasználva számos országos vonzaskörű rendezvényt erre az időre szerveztek, ráadásul a vonatközlekedés költségei is alacsonyabbak voltak épp az ünnep miatt. A *Pesti Napló* által nyilvántartott fontosabb napi események élén állt a Szent István-napi körmenet, utána következett a vigadó-béli nőipar-kiállítás, a pesti lovaregylet lóversenye, a munkások kongresszusa, a soproni dalegylet megérkezése, a nyomdászok gyűlése, az asztalossegédek egyletének zászlóavatása, a Magyar Történelmi Társulat kirándulni kívánó tagjainak megbeszélése az Akadémián, a Képzőművészeti Társulat képáruccsarnoka, a Nemzeti Múzeum, az Országos Gazda- s Tanszermúzeum, és az Állatkert látogathatósága, a Császárfürdő és a Margitsziget hajójáratái, valamint az egyéb

554 Szent István szobrára. *Pesti Napló*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 24. [2].

555 A Szent István szobrára. *Pesti Napló*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 25. [2].

556 Adakozások a szent István-szoborra. *Pesti Napló*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 26. [2].

557 Szent István szobrára. *Pesti Napló*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 27. [2].; A szent István szoborra. *Pesti Napló*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 28. [2].; Szent István szobrára. *Pesti Napló*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 29. [2].; Szent István szobrára. *Pesti Napló*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 31. [2].

táncestélyek.⁵⁵⁸ A lista tanúsága szerint a Képzőművészeti Társulat átértékelte az 1880-ban hozott döntését,⁵⁵⁹ amikor is elvetette – az akkor ráfizetésesnek ítélte – kiállítás ötletét, s mégis kitarta kapuit a fővárosba özönlő látogatók előtt. A szokásos fővárosi látványosságok és multságok között új elem volt a lóverseny és a nőipar-kiállítás, utóbbiak szervezésekor pedig kifejezetten számítottak az ünnepi vendégseregletre, remélve a minél több érdeklődőt.

A napilap a nemzeti ünnep után számolt be a fővárosi Szent István-ünnepségről.⁵⁶⁰ A tudósítás elején a statisztikai számok érzékeltették a „népvándorlás” mértékét, azaz a péntek esti és a szombat reggeli vonatokkal 7200-an érkeztek Budapestre, s az itt tartózkodó vendégek 30–40 ezren lehettek. Az időjárás kedvezett az ünnepi napnak, reggel a tömeg felözönlött a várba, ahol a szertartás a díszmisével kezdődött, majd következett a nagymise és a körmenet. A Szent Jobbot meghatározott rendben kísérték a főméltóságok, katonai és világi tisztségviselők, és a különböző egyletek képviselői. A nagymise alatt eldördültek a Gellért-hegy díszlövészei. A körmenet végeztével közszemlére tették az ereklyét a várkapornában. A rendezvény kegyeletteljes hangulatban, a szokott módon lezajlott, bár a sokaságban egy asszony elájult, s egy másiktól pedig a tárcáját lopták el. Tizenegy óra körül pedig már elindult szétszéledni a nézősereglet a pesti oldalra. A díszvendégek díszbédén vettek részt a hercegprímás budai palotájában délután öt óráig, a pohárköszöntők után a katonazenekar eljátszotta a *Gott erhalte* kezdetű császári himnuszt, és végül ismét elsütötték a Gellért-hegyi ágyúkat. A tósztot mondók ezúttal nemcsak egymást, hanem Rudolf trónörökös⁵⁶¹ és feleségét, Stefánia hercegnét⁵⁶² is éltették, hiszen a házaspár férfitagjának augusztus 21-én volt a születésnapja, nőtagja pedig augusztus 20-án tartotta névnapját.

A nemzeti ünnepnek azonban volt két másik érdekessége is. Az egyik az országos nőipar-kiállítás, mely a várakozásoknak megfelelően – a Szent István-napi sokadalomnak köszönhetően – tömeges látogatottságot ért el, és a Vi-

558 Napirend augusztus hó 20-án. *Pesti Napló*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 20. [2].

559 István napi képkiallítás. *Egyetértés*, 1880. augusztus 11. [3].

560 A szent Istvánnapi ünnepélyekre. *Pesti Napló*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 22. [3].

561 Habsburg–Lotaringiai Rudolf (1858–1889) osztrák–magyar trónörökös, közismert volt műveltsége, liberális szelleme és a magyarok iránti rokonszenve.

562 Belgiumi Stefánia (1863–1945) Habsburg–Lotaringiai Rudolf trónörökös felesége.

gado termeit hazai és külföldi főméltóságok is felkeresték.⁵⁶³ A másik rendezvény a lóverseny volt, amely azonban nem vonzott annyi érdeklődőt, mint azt a szervezők remélték. Az eseményről szóló tudósítás csalódottan összegezte, hogy az arisztokrácia ilyenkor a fürdőben hűsöl, a lósportban érdekelt budapesti elit ugyancsak vidéken időzik, és akik pedig éppen onnan utaztak fel a fővárosba, azok inkább a multságokat részesítik előnyben.⁵⁶⁴ De mindemellett maga a lóverseny izgalmas és változatos futamokkal zajlott le, és a *Pesti Napló* ismertette a két nap versenyszámait, amelyek elsősorban síkversenyek voltak, de mindkét napot akadály-, illetve gátverseny zárta. Az első napon öt futamot rendeztek, amelyek között egyet a mezei gazdák lovai részére tartottak fenn, ám a fénypontot a hároméves vagy idősebb lovak számára kiírt Budapest-díj jelentette, amelyet Esterházy Móric gróf⁵⁶⁵ ménje nyert el. A második napon pedig a hat futam között egy úrlovas megmérettetést is a programra tűztek. A tíz hivatásos vagy úrlovas versenyszámban tizenhét istállótulajdonos lova állt a rajtvonalhoz, a legtöbb indulóval Zichy Béla gróf, Schlick Erwin gróf,⁵⁶⁶ Blaskovich Ernő,⁵⁶⁷ Esterházy Pál herceg⁵⁶⁸ és Esterházy Móric gróf vettek részt.

A Szent István-nap ünneputós rendezvényének számított a Magyar Történelmi Társulat éves közgyűlése, amely az előző évben elmaradt. Az 1881. évi történeesztalálkozó híre azonban újfent teret kapott a napilapokban. A *Pesti Napló* Pulszky Ferenc elnöki megnyitó beszédét teljes terjedelmében tette közzé.⁵⁶⁹ A múzeumigazgató kifejezte örömét, hogy szülőföldjén Eperjesen köszöntheti a hallgatóságot, majd rátért a történelmi feladatra, amelyben új fejezetet jelen-

563 Az országos nőiparkiallítás. *Pesti Napló*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 20. [2].

564 Budapesti lóversenyek. *Pesti Napló*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 22. [3].

565 Esterházy Móric gróf (1856–1900) a pápai és ugodi hitbizomány örököse, lótenyésztő és -futtató, Veszprém megyei főispán.

566 Gróf Schlick, Erwin (1852–1906) cseh nemes és földbirtokos.

567 Blaskovich Ernő (1834–1911) lófuttató, a világhírű Kincsem tenyésztője.

568 Esterházy Pál herceg (1843–1898) Sopron vármegye örökös főispánja, versenyistálló-tulajdonos.

569 Pulszky Ferenc elnöki megnyitó beszéde a Történelmi Társulat vidéki nagygyűlésén, Eperjesen, aug. 22. *Pesti Napló*, Esti kiadás. 1881. augusztus 22. [1].; *Pesti Napló*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 23. [5].

tett a magánlevéltárak kutathatósága, hogy olyan történelem íródhassék, amely felveszi a versenyt más országok történeti irodalmával.

„A jelen tudományosság nem elégszik meg többé a történetek száraz elbeszélésével, pusztá krónikával, hanem kívánja ismerni a nemzet belső viszonyait, házi életét, kulturális fejlődését a legrégebb időktől és az ország földrajzi és klimatikus viszonyainak befolyását a lakókra, melyek ezeknek jellemére hatottak, de e mellett megkívánja az éles kritika bírálatát, a bölcsészeti felfogást s azon pontosságot, mely nem engedi, hogy az írónak képzelődése gyenge adatok nyomán oly képet állítson előnkbe, mely a valóságnak egyáltalában meg nem felel.”

Az elnök megállapította, hogy mivel a „Duna-medence” a népek vándorlásának keresztútján helyezkedett el, négy népnek különös figyelmet kell szentelni: a keltáknak, a rómaiaknak, az avaroknak és a szlávoknak, majd felvázolta azt az átfogó képet, amely a róluk szóló történeti forrásokból rajzolódik ki. A kultúrpolitikus rávilágított arra, hogy a pogány magyarokról beszámoló német krónikák nem tekinthetők hiteles forrásoknak, a hiányos ismereteket azonban kiegészítik a régészeti leletek. Ennél a pontnál megjegyezte, hogy a szlávokra utaló régészeti nyom még nem bukkant fel, és remélte, hogy a lengyelek e téren jobb eredménnyel fognak járni. Pulszky megállapította, hogy a népvándorlás ideje, az Árpádok bejövetele még feltáratlan, viszont a nyugat-európai történetírás ezen időszakot illetően már előrébb tart. Majd az elnök a magyar történelem vázlatos áttekintését Szent Istvánnal kezdte, kiemelve a szent király bölcs döntését, amely szerint a római kereszténységre támaszkodva megszervezte a magyar államot, s az ország pedig a történelme során végig kitarzott Róma mellett, és védelmezte azt. Az elnök a továbbiakban felelevenítette a korszakosabb fordulópontokat és a jellemzőbb szemléletbeli befolyásokat, azok közül is a német hatás erősségét. A szónok végül a jelenük feladataira térve rögzítette, hogy a kortárs történészek szorgalmasan vizsgálódnak, gyűjtik az adatokat, és kifejezte reményét, amely szerint már nincs messze az az eredmény, hogy elkészüljön a múltat a nemzetközi és egyéb körülményeket is figyelembe vevő, azaz tágabb összefüggéseiben tárgyaló nemzeti történelem, amely „a nemzeti élet tanítója lesz”.

A *Pesti Napló* ünnep utáni híryanaga kitért a bécsi kapucinus templombeli Szent István-ünnepségre, amelyen megjelentek a kint élő magyar előkelőségek.⁵⁷⁰ A szerkesztőség tájékoztatást adott a hétvégére eső ünnepen a Nemzeti Múzeum 41 466-os látogatói számáról.⁵⁷¹ Egy későbbi értesülés szerint a Besztercebánya melletti Szliács fürdőhelyén kettős ünnepet ültek, ugyanis megtartották a Szent István-napot, és felszenteltek egy új fürdőépületet, majd délután bankettet adtak.⁵⁷²

Az államot még inkább egységesítő törekvés a magyarosodás és a magyar nyelvhasználat ügye volt. Az újság e témakör mentén megjelentette a visszaságokat is, hiszen beszámolt a délvidéki szerbek önérzetes fellépéséről, ugyanis a nagykikindai szerb görögkeleti egyházközség alapítólevelét a temesvári püspök nem hagyta jóvá, mert az okiratot nem magyarul írták, egy más alkalommal pedig a helyi szerb lelkész adott hangot tiltakozásának amiatt, hogy a templomban a szerb nem beszélhet szerbül, míg a francia vagy a magyar ezt megteheti a saját nyelvén.⁵⁷³ A lap párizsi levelezője viszont egy rendkívüli esetrel nagy hiányosságra hívta fel a figyelmet: a híradás szerint ugyanis a magyarul is tudó belga királynénak⁵⁷⁴ kellett lefordítania egy üzleti levelet, mert az osztrák–magyar követség az egyetlen, magyar nyelvben illetékes tisztviselő éppen szabadságon volt, és a levélíró az ország számára méltatlannak ítélte a kialakult helyzetet, ugyanis elképzelhetetlennek vélte, hogy a közel ezerfős kinti magyarok közt ne találnának alkalmas hivatalnokot.⁵⁷⁵

Kormánypárti sajtótudósítások

Az 1881-es választások szoros eredménnyel zárultak, és a Tisza-kormányzatnak ugyan továbbra is abszolút többsége volt a parlamentben, előnye azonban

570 Szent-István-ünnep Bécsben. *Pesti Napló*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 23. [2].

571 A Szent István-napi. uo.

572 Szliácsról. *Pesti Napló*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 24. [2].

573 Mi szabad Magyarországon, és mi nem. *Pesti Napló*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 23. [2].

574 Habsburg–Lotaringiai Mária Henriett (1836–1902) osztrák főhercegnő, magyar királyi hercegnő, II. Lipót belga király felesége.

575 A magyar nyelv és követségeink. *Pesti Napló*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 26. [2].

némileg csökkent az előző ciklushoz képest. A *Hon* kormánypárti sajtóként abban volt érdekelt, hogy a központi intézkedések eredményességét közvetítse, és ez tulajdonképpen fedte is a valóságot. Az ipar, a gazdaság és a kultúra egyre biztosabb lábakon állt, ezért volt lehetséges – többek között – Szeged látványos újjáépítése.

A tendencia tükröződött az augusztus 20-i ünnepeken is. Az ipari termelést a korábbi, jellemzően háziipari cikkek tömeges, színvonalas, vonzó áruvá tételének lehetőségével, valamint a női munkaerő minél teljesebb bevonásával kívánták ösztönözni. E téren egy nőipar-kiállításon jelenítették meg az ország adottságait a nagyközönség, azaz valamennyi érintett számára, s mivel a tapasztalatok alapján a nyárvégi nemzeti ünnepen rengetegen fordultak meg a fővárosban, ezért erre az időszakra tervezték az eseményt. Ugyanilyen megfontolások vezették a pesti lovaregyletet is a lóverseny meghirdetésével.

A *Hon* 1881. augusztusi számainak tükrében a korábbi évek forгатókönyve szerint készültek a Szent István-ünnepekre, amelyet még egyéb (fenti) látványosságok is tarkítottak. Bár az ilyenkor szokásos, mérsékelt menetdíjú vonatokról szóló közlemények⁵⁷⁶ és hirdetmények⁵⁷⁷ viszonylag későn jelentek meg a lapban, még a hónap elején megosztották azt az értesülését, amely az ünnep közeledtét jelezte, vagyis hogy a szállásként igénybevehető lakások és szobák nagyrészt a 18-tól 23-ig terjedő napokra már lefoglalták, a múzeumok és a kiállítások pedig teljes nyitvatartással várják a vendégeket,⁵⁷⁸ majd a Nemzeti Múzeumot még egyszer a közönség figyelmébe ajánlották.⁵⁷⁹

A szerkesztőség felkarolta a lóverseny programját, hiszen a hónap első napjaiban tudatta, hogy a pesti lovaregylet augusztus 1-én éjfélkor lezárta a Szent István-napi lóversenyekre szóló nevezéseket, és közölte a versenyszámokat, a díjakat, a futtatók és lovaik névsorát.⁵⁸⁰ Ide tartozik az a *Vadász- és Verseny-*

576 A sz. istvánnapi ünnep. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 14. [2].

577 *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 13. [4].; *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 14. [4].; *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 15. [4].; *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 17. [4].; *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 18. [4].

578 Szent István. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 9. [2].

579 A muzeumból. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 19. [3].

580 A Szent István-napi lóverseny. *A Hon*, Esti kiadás. 1881. augusztus 4. [1].

lapból átvett értesülés is, amely beharangozta, hogy Bécsben olyan ménkiállítást akarnak szervezni, melyet kizárólag az Osztrák–Magyar Monarchia területén nevelt lovak seregszemléjének szánnak.⁵⁸¹

Az ünnepre hangoló előzetes hírek kitértek a Mátyás-templom évek óta tartó restaurálásának előrehaladtára,⁵⁸² a több mint egy évtizede elhunyt IX. Piusz pápa⁵⁸³ egykori szerelmeit feltáró, ám némelyeket megbotránkoztató könyv párizsi kiadására,⁵⁸⁴ valamint a tudományos irodalom gazdagodására. Az új könyvek listája egyebek mellett tartalmazta a magyar–ugor összehasonlító szótárt, a régi népekeket és a magyar ősvallás történetét.⁵⁸⁵ A napilap a legváltozatosabb beharangozókkal irányította a figyelmet a különböző rendezvényekre, mint például a nőipar-kiállítás előkészületeinek gyorsaságára⁵⁸⁶ és kiállítóira⁵⁸⁷ vagy a pesti lovaregyletnek a bérkocsisok felsrófolt viteldíját kifogásoló panaszára.⁵⁸⁸ A Szent István-szoborra való adakozásról szóló hír annak előzményét is összefoglalta, amely még az 1860-as évekre nyúlik vissza, amikor is az ország akkori helytartója vetette fel az emlékmű ötletét a hercegprímásnak, ám a gyűjtéssel megbízott ember időközben meghalt, és a letétbe helyezett összeget nem találták a fővárosnál.⁵⁸⁹

Egyidejűleg a nőipar-kiállítás előkészületei, szervezése, kiállítói, bemutásra szánt tárgyai, a védnők és rendezők elképzelései, a szakértőbizottságok javaslatai, a prominens tekintélyek észrevételei szintén az újság hasábjaira kerültek, így tartva fenn a közönség érdeklődését.⁵⁹⁰ 1881. augusztus 14-én fényes külsőségek között, 200 fős díszvendég jelenlétében megnyitották a 6000 kiállí-

581 Sport hírek. *A Hon*, Esti kiadás. 1881. augusztus 19. [1].

582 A Mátyás-templom. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 6. [3].

583 Boldog IX. Piusz (1792–1878) pápa. Az egyik legfiatalabban megválasztott katolikus egyházfő, aki a leghosszabb ideig töltötte be tisztségét, amelynek során jelentős társadalmi, politikai és teológiai átalakulásokat élt meg.

584 IX. Pius titkos szerelmei. *A Hon*, Esti kiadás. 1881. augusztus 8. [2].

585 Budenz. uo. – Budenz József (1836–1892) német származású magyar nyelvtudós, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, a finnugrisztikai nézetek elterjesztője.

586 Az országos nőiparkiállítás. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 9. [3].

587 A nőiparkiállítás. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 10. [3].

588 A lovaregylet. uo.

589 Szent István szobra. uo.

590 Az orsz. nőiparkiállítás. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 13. [1–2].; Az orsz. nőiparkiállítás. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 14. [1–2].; Az orsz. nőiparkiállítás. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 14. [2].

tótól 40 000 tárgyat felvonultató tárlatot.⁵⁹¹ A megnyitó után minden nap más és más előkelőség, képviselő látogatott el a kiállításra, s mindegyik más és más részleget nézett meg, amelyekről az olvasók is tájékoztatást kaptak a lapból.⁵⁹²

A *Hon* augusztus 20-i, ünnepnapi vezércikke Szent István napján a biztos építkezés gondolatköre kapcsán az államalapító király történelmi tetteiben az állandóságot és a közös nemzeti feladatot emelte ki.⁵⁹³

„Jó, hogy van nemzeti ünnepünk is. Ez legalább alkalmat ad, megemlékeznünk az állandó nemzeti érdekekről, a változatlan nemzeti föladatakról. Mivelhogy pedig szent István napja nem valami forradalmi esemény emléke, mint a Bastille bevétele a francziáknál, nem valami csata vagy küzdelem emlékéét ujtja föl, mint az amerikai, az angol, német és olasz nemzeti emlékűnnepek, hanem az államalkotó és első magyar király emlékének van szentelve, ezért kiválóan békés, kiválóan komoly természetű az, melynek a nemzetet összpontosító jelentőségét emeli az a nagymértékű bucsujárás, mely az ország minden részéből, a nemzet minden rétegéből »a szent jobb« megtekintésére hozza a fővárosba a közönséget. Ebben a tényben legnagyobb föladataink kifejezést nyernek. A szent jobb jelenti a lankadatlan alkotó erőt, melylyel bir a munkás kéz, ha kellő értelmiség és kitartás vezet. A lankadatlan kulturális törekvés, a kitartó munkásság és az élet föladatainak átértése, pontos teljesítése az, a mely a mi kis nemzetünket föntarthatja, biztosíthatja. Az állam alkotás óta történelmünk minden lapja bizonyítja, hogy nem a területben vagy nemzetközi szerepben való terjeszkedés és követelés, hanem az anyagi és szellemi fejlődés előmozdítása válik csak nemzetünk javára, mert csak ez nem csinál ellenségeket; csak ez assimilál minket Európa érdekeivel, csak ez adja meg azt a súlyt nemzetünknek, Ausztriával, a dynasziával és Európával szemben,

591 Az orsz. nőiparkiallítás megnyitása. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 15. [2].

592 Az orsz. nőiparkiallítás. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 17. [2].; Az orsz. nőiparkiallítás. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 18. [1–2].; Az orsz. nőiparkiallítás. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 18. [1–2].

593 Budapest, augusztus 19. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 20. [1].

mely érdekeink védelmére és érvényesítésére többet nyom, mint bármely államjogi követelés és nemzetközi bonyodalom.”

A cikkíró emlékeztetett arra, hogy bár 1867-ben és a gazdasági kiegyezés újratárgyalásakor, 1878-ban nem is sikerült teljes önállóságot elérni, viszont annak, aki a hazája javát szeretné, mindent meg kell tennie a kulturális fejlődés érdekében. A további érvek kárhoztatták a vészjósló, pesszimista politikusi hangokat, amelyek nemcsak aláássák a nemzeti önértékelést, hanem hivatkozási alapot és támadási felületet is képeznek, hiszen ezt használják ki az országot elmarasztaló, lekicsinylő külföldi vélemények.

„Ezekkel szemben nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a régi költők siralmi és a régi politikusok jóslatai be nem teljesedtek és ha most is minden áldott nap a »sibarita«⁵⁹⁴ nép bekövetkezendő »pusztulásáról« hallunk és olvasunk biztos jóslatokat, jusson eszünkbe, hogy a próféták, legalább a világi dolgokban, könnyen csalódnak és minden aggodalom, minden desperáció⁵⁹⁵ nélkül tartjuk szem előtt folytonosan létfeltételeinket, teljes erőből valósítsuk azokat magán és közéletben egyaránt és akkor ne féljünk semmitől.”

A vezércikk végezetül elfogulatlanságra buzdított a „nemzeti becsület, nemzeti erő és állami létkérdések iránt”, amelyeket óvni és gyarapítani szükséges. Az ünnepnapi lapszám tárcarovata a nőipar-kiállításnak mint kiemelt fontosságú eseménynek szentelt figyelmet, és a kiállítás jellemzőbb népviseleti darabjainak leírásával adott ízelítőt a látnivalókból.⁵⁹⁶ A belső oldal pedig tudatta, hogy beigazolódtott a szervezők előzetes várakozása, mert a Szent István-napjára érkező vidékiek előzönlöttek a kiállítás termeit, de a közismert vagy magas rangú emberek kíváncsisága sem lankadt, akik megjelenésükkel csak fokozták a rendezvény vonzerejét.⁵⁹⁷

594 jólétben eltunyult, puhány

595 kétségbeesés

596 A népviselet a nőiparkkiállításon. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 20. [1].

597 Az országos nőiparkkiállításról. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 20. [2].

A *Hon* az augusztus 20-i számában a fentiek mellett egy, a címlapról kezdődő tudósításban idézte Trefort Ágoston⁵⁹⁸ közoktatási miniszternek a magyar nyelv iskolai oktatása melletti érveit, hogy ezzel cáfolja az alaptalan félremagyarázásokat.⁵⁹⁹ A központosító szemléletű államvezetés ugyanis a magyarosodásban és a magyar nyelvhasználatban látta a megoldást a nemzetiségi különutak összehangolására, ezért a kormánypárti napilap az államiság ünnepének környekén a felvetődő és ide vonatkozó ügyek kapcsán a törekvés népszerűségét és előnyeit jelenítette meg. A magyar nyelv iskolai oktatását elrendelő 1879-es törvény után különösen odafigyelt a napilap a szabályozás fejleményeire. Így a szerkesztőség hírt adott arról, hogy a Nyitra megyei, nem magyar ajkú tanítók magyar nyelvi póttanfolyamára többlet pénzjuttatást szavaztak meg, mert a képzésre jóval többen jelentkeztek az előző évinél.⁶⁰⁰ Egy másik közleményben pedig a Központi Névmagyarosító Társaság titkára szólította fel – a szintén hagyományos évi – országos tanítóértekezlet résztvevőit, hogy támogassák a magyar nevek felvételét.⁶⁰¹ Az újság közzétette azt a büszkeségre okot adó elhatározást, amely szerint Párizs idegen nyelvi intézete – az angol, a német, az olasz, a spanyol és az orosz mellett – tanítani fogja a magyar nyelvet, ez viszont kivívta a zágrábiak és a bécsiek nemtetszését.⁶⁰² Később a napilap felhívta az illetékes kereskedelmi felügyelő figyelmét, hogy bár a szerződések egy részét a nagykereskedők visszautasították, mert magyar nyelvűek voltak, tekintve, ha ezen ügyletek Párizsban franciául, Bécsben pedig németül történnek, akkor Budapesten sem ártana, ha ezek magyar nyelven zajlanának, és elősegítené a kereskedelem magyarosodását is.⁶⁰³

A nemzeti ünnep után *A Hon* értékelő beszámolója szerint a szertartás a „hagyományos fénnel és ünnepiességgel ment végbe”, majd a rövid leírás után szerepelt az ez alkalomra a fővárosba érkezettek 7000-es száma, amelyhez

598 Trefort Ágoston (1817–1888) művelődéspolitikus, reformer, publicista, vallás- és közoktatási miniszter, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, később elnöke.

599 V. I.: Trefort Ágost. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 20. [1–2].

600 A magyar nyelv érdekében. *A Hon*, Esti kiadás. 1881. augusztus 10. [2].

601 A központi névmagyarosító társaság. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 12. [3].

602 A magyar nyelv Párisban. *A Hon*, Esti kiadás. 1881. augusztus 19. [1].

603 Kereskedelmünk magyarosodása. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 23. [2].

még számos különvonalatot kellett indítani az ország különböző pontjairól, végül utalt a hercegprímási díszlakoma fontosabb mozzanataira.⁶⁰⁴ A szerkesztőség tájékoztatást adott a nőipar-kiállítás ünnepnapj 3000-es és az azt követő nap 3700-as jegyvételi statisztikájáról, a tárlat illusztris személyiségeiről, valamint értesítette a közönséget, hogy a lóversenyről az esti kiadásban olvashatnak.⁶⁰⁵ A hírlapi jelentés, amely a lósport iránti tömeges érdeklődéssel számoló rendezvényről tudósított, csalódását fejezte ki a csekély létszámú néző miatt, ahol a megjelentek elsősorban budapestiek voltak, de az arisztokráciát is csupán egy hölgy képviselte. A keserédes felvezetés után következett a futamlista a helyezést elérő lótulajdonosokkal és lovaikkal, valamint a nyereményekkel.⁶⁰⁶ Az ünnep újságbeli utözöngéi az esemény oldottabb, az esendő emberi gyarlóság megmosolyogtató pillanatait ragadták ki, ugyanis az egyik hír szerint a várbéli díszlakománál a kultuszminiszter váratlan pohárköszöntője felborította a hercegprímás tósztojaihoz járó zeneszámok rendjét, a másik értesülés alapján pedig az esztergomi bazilika kanonokja talpraesetten fékezte meg a misére becsörtető kadétoakat azzal, hogy katonásan rájuk förmedt: „Habt Acht! Zum Gebet!” (Figyelem! Imára!), s a felszólítás hatott is a fiatalemberekre.⁶⁰⁷ A statisztikai adatok később ismét visszatértek a hírlapban, amikor a *Pesti Napló*hoz hasonlóan közölte a Nemzeti Múzeum ünnepnévtvégi 41 466 fős látogatottságát, kiegészítve annak tárlatonkénti megoszlásával.⁶⁰⁸

Az ünnepet megelőző és az azt követő napokon a főváros kiemelt eseménye természetesen a nőipar-kiállítás volt. A rendezvény egyebek mellett azt is bemutatta, hogy milyen, addig nem kellően értékelt vagy kevésbé köztudott tartalmakkal bír még az ország női lakossága, és ez a jövőt illetően ugyancsak kecsegtető reményeket ébresztett a kortárs látogatókban. Az újság szerkesztősége maga is hozzájárult a hírveréshez, hiszen a tárcarovatban gyakran adott

604 Szent István ünnepe. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 22. [3].

605 Az orsz. nőiparkiallitáson., A két napi lóversenyekről. uo.

606 Szent Istvánnapi lóversenyek. *A Hon*, Esti kiadás. 1881. augusztus 22. [1].

607 Egy kis félreértés., Kommando az esztergomi bazilikában. *A Hon*, Esti kiadás. 1881. augusztus 22. [2].

608 Az István-napi. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 23. [2].

helyet vendégcsalogató, tematikus írásoknak a kiállításról,⁶⁰⁹ és úgy is, hogy a „Különfélek” rovatba az egyéb színes adalékokat tették.⁶¹⁰

Azonban a hagyományosan a Szent István-napon ünnepelt történelmi múltból fakadó és a hétköznapjaikra is vonatkozó feladatot a Magyar Történelmi Társulat éves közgyűlésének megnyitóján fogalmazta meg Ipolyi Arnold. A történészek éves közgyűlése 1881-ben – egy év kihagyással – ismét megrendezésre került Eperjesen, ahol a nyitóbeszédet Pulszky Ferenc mondta. Az előkészületekről⁶¹¹ tájékoztatott *A Hon is a Pesti Napló*hoz hasonlóan, de a szónoklatot – az utóbbi napilappal ellentétben – nem közölte szó szerint, hanem közérthetően összefoglalta a lényegét.⁶¹² A kultúrpolitikus szerint az ősiség eltörlésével a történetírás javára szolgált a magánlevéltárak megnyílása, és rámutatott arra, hogy míg a magyarok története homályos, addig a szlávok eredetéről többet lehet tudni, viszont a németek, az olaszok és a franciák tisztább képpel rendelkeznek népvándorlás kori történelmüket illetően. A tudós kiemelte Szent István bölcsességét, amiért a római kereszténységet választotta, és amely mellett végig kitartott az ország. Magyarország a reformáció térhódításával szellemi téren mégis a német tudományosság befolyása alá került, ami pont olyan „végzetes”, mint Szent Istvánnak a római egyház melletti döntése, mert a német nehézkes gondolkodás, ha ellenkezik is a magyar jellemmel, de megbízhatóbb, mint a felszínes francia, amely a románok közt elterjedt. Pulszky felhívta a figyelmet arra, hogy a 17. századtól kezdődően európai összefüggésben is fel kell tárnunk a magyar történelmet, s amely feladat arra a történészre vár, aki képes megírni a „nemzeti méltóságnak megfelelő emléket”. A tanácskozáson aznap még meghallgattak

609 K. László Elek: Székelyföld az orsz. nőiparkiallitáson. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 23. [1].; Streitmann Antal: Torontálmegye az országos nőiparkiallitáson. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 25. [1].; K. László Elek: Kolozsvár az orsz. nőiparkiallitáson. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 27. [2].

610 A nőiparkiallitási jury. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 26. [3].; A nőiparkiallitásban. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 27. [3].; A nőiparkiallitásról. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 28. [3].; Az országos nőiparkiallitásból. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 29. [2].; Az országos nőiparkiallitásból. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 30. [3].; A nőiparkiallitásba. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 31. [3].

611 A történelmi. *A Hon*, Esti kiadás. 1881. augusztus 22. [2].

612 A magyar történelmi társulat kirándulása. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 23. [2].; Z–i: A m. tört. társulat XII-dik vidéki közgyűlése. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 27. [2].

két előadást, majd este vacsora és színelőadás várta a résztvevőket, és a következő napra tervezték a szakbizottsági munkát, a fürdői kirándulást és a táncestet. A továbbiakban a környéken tettek újabb kirándulásokat és vizsgálatokat.⁶¹³ A Társulat záróülése ugyancsak hatalmas érdeklődés mellett ment végbe,⁶¹⁴ majd néhányan még ott maradtak, hogy a helyi levéltárakban kutassanak.⁶¹⁵

Az 1881-es év augusztusának azonban volt még egy különleges eseménye, amely ugyancsak magára vonta a közérdeklődés figyelmét. Fiume városából népes küldöttség látogatott Budapestre a horvát kikötőváros és Magyarország közti kapcsolatok felélénkítéséért. Természetesen *A Hon* is vázolta a látogatás előzményét,⁶¹⁶ tudósított a horvát vendégek érkezéséről,⁶¹⁷ a különböző, tiszteletükre szervezett programokról,⁶¹⁸ és a címdalton közölte a főszerkesztő, Jókai Mór ez alkalomra írt köszöntő versét.⁶¹⁹ A beszámolók azonban nem voltak olyan részletesek, mint az ellenzéki sajtóban.

Ellenzéki sajtótudósítások

A kiegyezés utáni általános közfelfogás függetlenségpárti volt, tehát az emberek inkább az önállóan boldoguló Magyarországon szerettek volna élni. A teljes önállósodás melletti ellenzéki erőknél közel sem volt akkora támogatottságuk, hogy a nyári választásokon áttörést érjenek el. Az *Egyetértés* című ellenzéki hírlap látszatra beletörődött a várakozásba, ám a kényszerű veszteglés ellensúlyozására egyrészt erősebben kapaszkodott az olyan külföldi történésekbe, amelyek valamilyen változást jelentettek, vagy fordulatot ígértek,⁶²⁰ másrészt pedig

613 A történelmi társulat. *A Hon*, Esti kiadás. 1881. augusztus 25. [1].

614 A történelmi társulat. *A Hon*, Esti kiadás. 1881. augusztus 29. [1].

615 A magyar történelmi társulat. *A Hon*, Esti kiadás. 1881. augusztus 30. [2].

616 »A magyar Fiume.« *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 13. [2].

617 Legyetek üdvözölve! *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 14. [1].

618 Fiume Budapesten. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 15. [1–2].; A fumeiek Budapesten. *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 17. [3].

619 Jókai Mór: Üdv Fiuménak! *A Hon*, Reggeli kiadás. 1881. augusztus 28. [1].

620 Lásd Az angol felsőház., Gambetta diadala, Budapest, aug. 13. *Egyetértés*, 1881. augusztus 14. [1–2]. – Gambetta, Léon Michel (1838–1882) francia újságíró, politikus, kormánytag, 1881-től miniszterelnök.

felkapott minden olyan gondolatot, amelyben a nemzet vesztesége kárpótlódik, és az áldozat értelmet nyer egy majdani méltó jutalomban, elégtételben. Ezért nagyobb teret nyertek az isteni igazságszolgáltatásra utaló természetfeletti, csodás jelenségek, amelyek közül ekkor a franciaországi Lourdes volt az egyik legismertebb. Azonban az újság oldalainak tanúsága szerint az 1880-as évek fordulóján a gyarapodó, erősödő magyar állam hétköznapjait aggasztó, zavarokeltő nemzetiségi próbálkozásokról szóló hírek is nyomasztották. És emiatt is figyelemre méltó, hogy a szerkesztőség a nőipar-kiállítás helyett inkább Fiume városának küldöttségét részesítette előnyben.

Tehát az ellenzéki újságnak fontos volt – a függetlenséget hordozó – Szent István ünnepe. A nevezetes dátumra hangoló hírek már augusztus elején felbukkantak a lapban. Így a nagyközönség akkor olvashatott arról, hogy két magyar piarista tanárnak sikerült a pápa elé járulnia, aki viszont nagyon örült, „hogy azon nemzet fiait láthatja lábainál, mely oly nagy és annyi érdemeket szerzett magának a keresztény civilizáció ügye körül”, de amiatt is sajnálkozott, hogy ritkán keresik fel őt Magyarországról, azonban a reményt nem adta fel, mert bízott a két tanárban, akik majd az igaz útra terelik a jövő nemzedéket, az ifjúságot, és végezetül „szíve mélyéből áldását adta az egész magyar nemzetre”.⁶²¹ Az újság arról is beszámolt, hogy a szabadkőműves szervezetek saját nyilvántartásuk alapján már nemcsak Európában terjednek, hanem már az amerikai földrészen is tekintélyes számban vannak jelen.⁶²² De a hó eleji vallási vonatkozású hírek egy másik különleges zárandoklatról is tudósítottak. Történt ugyanis, hogy a magyar egyházi és világi arisztokrácia egy részének tagjai felkeresték az 1858-as Mária-jelenések színhelyét, Lourdes-ot. A franciaországi csoda vatikáni elfogadása egyre valószínűbbnek tűnt, s időközben a misztikus hely már bazilikával tudta fogadni a zárandokokat. A magyarok nevében misézó püspök följajánlotta az ország zászlóját és az ezüst szívet, és fogadalmi imája megerősítette a Szent István-i kérelmet, az oltalom, a fennhatóság elfogadását.⁶²³

621 Magyar zárandokok a pápa előtt. *Egyetértés*, 1881. augusztus 5. [2].

622 A szabadkőművesség köréből. *Egyetértés*, 1881. augusztus 6. [2].

623 A lourdesi magyar zárandoklat. *Egyetértés*, 1881. augusztus 6. [3].

„Egek ékessége, földnek dicsősége, magyarok nagyasszonya, szeplőtlen szent Szüz, ime köteles tisztelettel s lelkünk teljes bizodalmaival hozzád folyamodunk. Itt állunk s dicső eleinktől öröklött kegyelettel leborulunk szent szined előtt, szent fiad igaz hiveinek ezreivel és százezeivel, mindnyája képviselőjében, egy ország, Szent István és Szent László hazája áll előtted, Magyarország zászlójával és szívével, zászlója ékességével és szívével[!e]k legszentebb vágyai s reményeivel.

Örülünk és örvendünk páratlan méltóságodnak, melyre a teljes szentháromság-egy-isten felmagasztalt, örvendünk dicsőséged és boldogságodnak az angyalok és szentek seregeinek élén, magunk is áldunk és magasztalunk örök tiszteletet és hűséget fogadunk. [...]

Esedezve esedezünk hozzád minden szükségünkben. Emlékezzél a te országodról, mi édes hazánkról; a te országod ez, szent nevednek szentelték, a te ótalmadba ajánlották azt szent királyaink, és vérökkel tiszteletedre avatták fel azt dicső őseink; tekints e szegény, ősi szent hitében megszakadozott és erényeiben anynyira megfogyatkozott, annyi vésztől dult, annyi veszedelmektől zaklatott szegény hazánkra [...] Keresztények segítsége, Keseredettek vigasztalója, Apostolok királynéja! könnyörögj érettünk. [...]

Oltalmad alá folyamodunk, Istennek szent szülője; tekints kegyes és irgalmas szemmel mindnyájunkra, a te híveidre. Mi a tieid vagyunk; szent fiad isteni szeretetének örök zálogába a keresztről a te anyai szívednek ajánlott minket. ime, te a mi anyánk, anyai szíved szerelmében bizunk; ime mi, a te fiad, a fiui szív szerelmét fogadjuk, oltalmadba ajánljuk ezt a zászlót, Magyarország zászlóját s ezzel édes magyar hazánk dicsőségét és boldogságát. [...] Felajánljuk ezt a szívet; ezzel ótalmadba ajánljuk Magyarország szívet, mely érted ver, a te tiszteletedre gerjed, dicsőségért lángol, Magyarország szívet, mely hozzád kiált, hogy érdemes szószólásodra az istentelenek szünjenek meg szent fiad isteni tekintélye ellen törni [...] Imádkozzál érettünk most és halálunk óráján, oh irgalmas, oh kegyes, oh édes szeplőtelen szent Szüz. Amen.”

A szertartás befejezéseként régi magyar egyházi énekeket énekeltek, s körmenetet rendeztek, majd bevonultak a massabielle-i barlangba, ahol személyes áhítatokat tartottak, zárásként a szónokló püspök összegezte a tünemény üzenetét: „E menyeyi jelenés a fensőbb rendnek és a nemzetek felett örökdő halhatatlanoknak nyilvánulása, a lélek hitének és reménységeinek felszólalása”.⁶²⁴

Az ünnepre hangoló előzetes híryanagy alapján a kormányközeli lapokhoz hasonlóan az *Egyetértés* is tájékoztatta olvasóit a meghirdetett lóverseny-ről,⁶²⁵ és a kedvezményes menetdíjú „kéjvonatokról”.⁶²⁶ Az újraindított Szent István-szoborra való gyűjtési indítvány alkalmával a szerkesztőség inkább a kezdeményezés körüli bizonytalanságnak adott hangot, hiszen csak az 1860-as évekbeli szoborjavaslat kudarcának kétes körülményeit ismertette, utalva az önkényuralom korszakának gondatlan ügykezelésére.⁶²⁷ Az ünnepre való készülődés kellemetlen közjátékról tanúskodott a román felforgató tevékenységekről beszámoló értesülés.⁶²⁸ Egy kolozsvári helyi lap közleménye szerint a román kormány a magyarországi oláhok felkelésén mesterkedik Erdélyben és Bánátban, román színészek ugyanis a fürdővendégek körében elhíresztelték, hogy ősszel orosz–román háború várható Magyarország ellen az elnyomott oláhok felszabadításáért, a román értelmiség pedig arról ábrándozik, milyen hivatalt fog betölteni a megnövekedett Romániában, s mindezek mellett a román kormány helyesli a magyarországi románok önszerveződését.

Az *Egyetértés* egy augusztus derekán megjelent színikritikában beszámolt a Nemzeti Színház azon törekvéséről, amely keretében a színigazgató a nemzeti-történeti drámákat „hiteles” jelmezekkel kívánta színre vinni. Paulay Ede⁶²⁹ hagyományteremtő céllal, a nemzeti színházkultúra megteremtésének szándékával elevenítette fel a hazai drámaírás múltjának darabjait. A színpadon látott világ mint az eszményi világ kirakata fontos nevelő, tudatformáló szerepet

624 Ua.

625 A Szent-Istvánnapi lóverseny. *Egyetértés*, 1881. augusztus 4. [2–3].

626 Menetdíj mérséklés a déli vasuton. *Egyetértés*, 1881. augusztus 17. [2].

627 Szent-István szobra. *Egyetértés*, 1881. augusztus 8. [2].

628 Oláh fölkelés. *Egyetértés*, 1881. augusztus 8. [2].

629 Paulay Ede (1836–1894) színész, rendező, dramaturg, a budapesti Nemzeti Színház főigazgatója.

játszott a modern társadalomban, hiszen a szépirodalmi művekkel ellentétben a lakosság írástudatlan hányadát is meg tudta szólítani. A színházi tárca, amelyet minden bizonnyal Péterfy Jenő⁶³⁰ kritikus jegyzett, a két műsorra tűzött színművet, Bessenyei György⁶³¹ *Filosofus* és Szentjóni Szabó László⁶³² *Mátyás király* című drámáját bírálta. Írásában hiányolta a magyar dráma történeti fejlődésének folytonosságát, amelyben Katona József⁶³³ kimagasló életműve szinte minden előzményt nélkülözött. Bessenyei saját korát meghaladó kísérlete, hogy a magyar drámát francia mintára újítsa meg, meddő maradt, mert, mint a kritikus írta, „idegen nép művészi formáival a hazai élethez nem közeledhünk s különösen akkor nem, ha a két nép műveltsége közt oly áthidalhatatlan ür tátong”,⁶³⁴ és így a színdarab idegenből kölcsönzött formai felépítése és tőszyökeres témája közötti ellentmondás ítéli kudarcra a vállalkozást. „A drámai irodalom megizmosodása kiműveltebb irodalmat kíván s a nemzeti érzet erős ébredését bírja föltételül.”⁶³⁵ Szentjóni Szabó László drámáját pedig a hazafias pátosz termékeként, „későbbi történeti drámáink embriójaként” említette. Viszont felhívta az olvasó figyelmét a két színdarab tagadhatatlan érdemére, amely szerint mindkettő „a magyar drámai irodalom lényeges problémáit foglalja magában: épen azt kell elérni, mit e két darab el nem érhetett; itt a társadalmi viszonyok képét, ott a nemzetes pathost művészileg a dráma szervezetébe kell bevezetni: így támadt magyar vigjáték, magyar tragédia.”⁶³⁶

A fiumei küldöttség érkezését kiemelt figyelemmel kísérte az *Egyetértés*. A tengerparti város jogállását a Mária Terézia által 1779-ben kiadott diploma rendezte, és a várost lakosaival egyetértésben autonóm területként a Szent Koronához csatolta. A kérdés azonban heves közjogi vitát váltott ki a magyarok és a horvátok között, és az utóbbiak azt szerették volna elérni, hogy Fiume

630 Péterfy Jenő (1850–1899) tanár, irodalomtörténész. 1880 és 1883 között az *Egyetértés* színikritikusa.

631 Bessenyei György (1746/1747–1811) császári testőrtiszt, költő, a magyar felvilágosodás kiemelkedő egyénisége.

632 Szentjóni Szabó László (1767–1795) író, költő, a magyar jakobinus mozgalom résztvevője.

633 Katona József (1791–1830) drámaíró

634 – ő: Nemzeti színház. *Egyetértés*, 1881. augusztus 14. [1].

635 Ua.

636 Ua.

Horvátországon keresztül tagolódjon be a Szent Korona területébe. Az *Egyetértés* szerkesztősége Fiume ügyét – a nemzetiségi zavargások ellenpólusaként – az együttműködés történelmi példajaként beleszótta az ünnepi események fonalába, és részletesen ismertette a város jogállása körüli kötélhúzást Magyarország és Horvátország között, valamint mindkét oldal történelmi érveit is felsorakoztatta, majd utalt az 1868. évi XXX. törvénycikkre, amely Fiume viszonyának rendezését küldöttségi tárgyalásoktól teszi függővé.⁶³⁷ Természetesen részletesen tudósított a kereskedőváros küldöttségét érintő minden mozzanatról, így fővárosi programjairól, a hazaindulók ünnepléséről, és elismerően nyilatkozott a fiumei bálozó hölgyekről, akik ápolták a magyar táncagyományokat,⁶³⁸ később pedig a magyar színtársulat ottani vendégszerepléséről is.⁶³⁹

Augusztus 20-i múltba néző és jövőbe tekintő vezércikkében az *Egyetértés* a Szent István-i életművet nemzeti-nemzetiségi szemszögből magasztalta, hiszen Magyarország megteremtése óta egységes, feloszthatatlan államként működött a feldarabolására tett kísérletek ellenére is, és állta az idők viharát. Az ország önállóságáért való küzdelemnek a független Magyarország szent királyától eredeztetett politikai alaptétel ad morális alapot a szerző jelenében.⁶⁴⁰

„A mely állam annyi megpróbáltatáson ment át, mint Magyarország, s még sem veszett el: az többre is van hivatva.

Mindig csak a szent király alkotása, a szabad, a független Magyarország lebegjen szemeink előtt. Az, a ki a magyar területen volt nemzetiségeket egy jogar alá hozta, az, a ki a nemzetiségi kérdésnek legnagyobb mestere volt, az, a ki az által, hogy az államot a nemzetiségek felébe helyezte, a nemzetiségek aspirációit egész a mai napig kihatólag meghazudtolta: ezt az országot, mint szabad és független országot teremtette meg. Ez a szabad és függet[1]en Magyarország tőle való politikai dogma.

637 Fiume multja. *Egyetértés*, 1881. augusztus 14. [1].

638 A „Láncz” és a „körmagyar”, Fiumei vendégeink. *Egyetértés*, 1881. augusztus 14. [2].

639 Fiumében... *Egyetértés*, 1881. augusztus 26. [6].

640 Szent István király napja. *Egyetértés*, 1881. augusztus 20. [1].

A történelmi jog hatalmas fegyveréül fogunk küzdeni, melyet ő adott kezünkbe, s mely már nem egy győzelmet aratott.

A szent király tanácsát fogjuk követni, mindenek felett azt, mit fia Imrének mondott akkor, a midőn az apostollal szólva figyelmébe ajánlotta, hogy céljait törvényes eszközök útján érje el:

»Non coronabitur nisi qui legitime certaverit.« [Nem koronáztatik meg, csak aki igazán küzd.]

Mi is a szent király tanácsát követjük, midőn Magyarország függetlenségéért küzdünk.”

A Szent István-napot követően az ellenzéki lap is beszámolt a fővárosi körmenet pontos lefolyásáról és a résztvevőkről, a politikusokat és egyháziakat név szerint is kiemelve. A résztvevők 7000-re becsült létszámát azonban túlzásnak találta.⁶⁴¹ Az ünnepnaphoz újonnan kapcsolt lófuttatásokat az *Egyetértés* is kiemelten kezelte hasábjain, és már előre tájékoztatott a leszállított belépőjegyrakról és a térhasználatban bekövetkezett változásokról,⁶⁴² utólag pedig részletesen ismertette a futamokat, és – mint minden más újság – sajnálkozott a kellő érdeklődés hiánya miatt.⁶⁴³

Egy augusztus 23-i hír I. Ferenc József születésnapja alkalmából tartott bukaresti egyházi megemlékezésekről számolt be, amelyeken a román katonai és udvari méltóságok nagy számban vettek részt. A misét követően a különféle küldöttségek a követségi palotában tisztelegtek, ahol a hódolatokat fogadó ügyvivő a magyarok iránti együttérzéséről biztosította a küldötteket.⁶⁴⁴ A romániai eseményeket egyébként is érdeklődéssel követte a szerkesztőség, így helyet adott egy oroszbarát román lapalapításról szóló értesülésnek,⁶⁴⁵ és tudósított az I. Károly román fejedelem királlyá koronázása alkalmából kitüntetett magyar személyek-

641 István király ünnepe. *Egyetértés*, 1881. augusztus 22. [2].

642 Budapesti lóversenyek. *Egyetértés*, 1881. augusztus 14. [5].

643 Budapesti augusztusi lóversenyek. *Egyetértés*, 1881. augusztus 22. [5].

644 Királyunk születésnapjának megünneplése Bukarestben. *Egyetértés*, 1881. augusztus 23. [2].

645 Muszkabarát Bukarestben. *Egyetértés*, 1881. augusztus 14. [2].

ról.⁶⁴⁶ A hónap végén pedig az erdélyi román irodalmi és népművelődési társulat nagyszebeni gyűléséről és az azt követő ünnepségről adott hírt.⁶⁴⁷

Az *Egyetértés* vallásos tárgyú, ünneputós beszámolója a római magyar zarándoktársak szövetségéről és a máriacelli búcsújárásról szóltak.⁶⁴⁸

A kulturális sajtó tudósításai

A politikai-közéleti sajtótudósításokat egészítik ki a kulturális lapok hírei, amelyek az események kulturális-társadalmi beágyazottságát jobban kidomborították, mint említett társaik. A szemlézett irodalmi periodikák, a *Fővárosi Lapok* és a *Vasárnapi Ujság* szerkesztői is hasonló témákat vettek célkeresztbe, mint a politikai lapok, így Szent István ünnepét és a hozzá kapcsolódó személyeket, helyszíneket, tárgyi emlékeket, a Történelmi Társulat közgyűlését, a nőipar-kiállítását és többek között a lóversenyt, ám egyes témákat alaposabban tárgyaltak.

A *Fővárosi Lapok* első ünnepi híradása a Szent István napi futtatások keretében megrendezett parasztversenyre és egyúttal az őszi lókiállításra hívta fel a figyelmet,⁶⁴⁹ pár nappal később pedig a nevezések lezárásáról és a várható nagy futamokról számolt be.⁶⁵⁰ Augusztus elején, Szent István vértanú⁶⁵¹ emléknapija kapcsán tisztázta Stefánia főhercegasszony névnapjának időpontját, amely augusztus 20-ára esett, minthogy a trónörökös feleségét I. Szent István király után nevezték el.⁶⁵² A magyar nyelv használata ügyében egy visszásságról és annak szerencsés megoldásáról közölte értesülését, amely szerint az egyik osztrák–magyar konzulátus nem fogadott el egy magyar nyelvű beadványt, s emiatt az igazságügy- és külügyminiszter közbenjárására is szükség volt.⁶⁵³

646 Magyarok kitüntetése. *Egyetértés*, 1881. augusztus 19. [2]. – I. Károlyt (1839–1914) 1881-ben koronázták román királlyá, azt megelőzően 1866-ban, a román kormány kérte fel őt mint – eredetileg – német herceget az ország fejedelmének..

647 Román ünnepélyességek Nagy-Szebenben. *Egyetértés*, 1881. augusztus 30. [9].

648 A római magyar zarándok., Bucsujárás Nagy Maria-Czellbe. *Egyetértés*, 1881. augusztus 26. [6].

649 Sport. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 2. 1020.

650 A Szent István-napi lóversenyek. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 5. 1039.

651 Szent István (1 körül–36/40 körül) a kereszténység első vértanúja.

652 A trónörökösne nevenapja. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 4. 1032.

653 A magyar nyelv ellen. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 4. 1033.

Ebben a témakörben később az irodalmi lap is beszámolt a belga királyné és a magyar nyelvű irat esetéről.⁶⁵⁴ Ugyanebben a lapszámban kapott helyet az uralkodó születésnapja tiszteletére tervezett ünnepi szertartás beharangozója,⁶⁵⁵ amelyben kilátásba helyezték, hogy Simor János primás gyengélkedése esetén az egri érsek fogja tartani a születésnapjait és a Szent István-napi misét is.

A Szent István-naphoz kapcsolódóan a *Fővárosi Lapok* közölte a budavári Mátyás-templom felújítási munkálatainak állását, mely szerint szükségessé vált a szomszéd ház, valamint a pénzügyminisztériumi épület egy részének a lebontása, hogy a templom szabadon álljon.⁶⁵⁶ Felidézte a Szent István-szobor állítása érdekében elindított, majd megghiúsult gyűjtés történetét is,⁶⁵⁷ és népszerűsítette a Nemzeti Múzeum gyűjteményének gyarapodását, valamint ünnepi nyitvatartását.⁶⁵⁸

Az augusztusra tervezett országos nőipari kiállítás iránt határozott érdeklődést mutatott a szerkesztőség, s úgy vélte, az esemény vonzereje a Szent István-nap látogatottságára is pozitív hatással lesz majd.⁶⁵⁹ A megnyitót megelőző előkészületi munkák kapcsán előrebocsátotta, hogy a kiállítás a nézőket „nemcsak meglepi, hanem bámulatra ragadja s ki csak némileg is meg akar ismerkedni a tárlat részleteivel, annak napokra lesz szüksége”.⁶⁶⁰ A szerkesztőség értesülései folyamatos megosztása mellett⁶⁶¹ egy tárcát is szentelt a nőipar-kiállításnak,⁶⁶² később pedig közvetített a kiállítók személyéről, az érdekesebb kiállítási tárgyakról, a nevesebb látogatókról és a hangulatról,⁶⁶³ majd a Rómer Flóris⁶⁶⁴ elnöklete alatt működő zsűri összetételéről,⁶⁶⁵ és üdvözölte aényt,

654 A belga királyné és a magyar nyelv. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 11. 1069–1070.

655 A budavári plébánia-templomban. uo.

656 A budai Mátyás-templom. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 7. 1052.

657 Szent-István napja. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 10. 1064.

658 A nemzeti muzeum. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 7. 1052.

659 Az országos nőiparkiallítás. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 9. 1057.

660 A nőiparkiallítás. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 12. 1076.

661 A nőipar-kiállítás megnyitása. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 17. 1094–1095.

662 Prém József: A nőipar-kiállítás. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 14. 1086–1087. – Prém József (1850–1910) filozófus, tanár, író, műfordító.

663 A nőiparkiallítás. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 20. 1115.

664 Rómer Flóris (1815–1899) régész, művészettörténész, történész.

665 A jury. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 26. 1139.

hogy minden társadalmi csoport nőtagjai képviseltetik magukat.⁶⁶⁶ A fővárosi nőipar-kiállításához kapcsolódóan beszámolt a debreceni műkiállítás női részlegéről is.⁶⁶⁷

Az augusztus 20-át övező események közül a Történelmi Társulat közgyűlése volt a másik központi téma a *Fővárosi Lapok*ban. Az újság már a hónap közepén az ünnepi készülődés híreivel egyidejűleg beharangozta a gyűlés helyszínét és programját.⁶⁶⁸ Az ünnepi előkészületek jegyében tudósított a Szent István-napra tervezett egyéb eseményekről, a budapesti asztalossegédek zászlószentelési ünnepéről,⁶⁶⁹ egy Császár fürdői hangversenyről,⁶⁷⁰ a szentesi nőegylet jótékonyági napjáról,⁶⁷¹ valamint az aradi minorita székház főnökének halála miatt meghíusult jubileumi eseményről,⁶⁷² de emellett a kiadó szobákról,⁶⁷³ a kedvezményes vasúti menetjegyekről,⁶⁷⁴ a fokozott rendőri figyelmet kérő belügyminiszteri felhívásról⁶⁷⁵ és egy állatkerti ajánlóról is.⁶⁷⁶

Az irodalmi lap az ünnepet megelőző napon hirdetést tett közzé a körmenet menetrendjéről és a közreműködő egyházi személyekről,⁶⁷⁷ 20-án pedig hangulatképet festett az előző napi fővárosi forgatagról, felhívta a figyelmet a főváros nyújtotta ünnepi szabadidős lehetőségekre, és röviden megfogalmazta augusztus 20-a jelennek szóló üzenetét.⁶⁷⁸

„Most, midőn a magyar nemzet ujult erővel indult meg a mivelődés pályáján s biztosítja fenállását Európa civilizált nemzetei között, a ziva-

666 A nőipari kiállításnak. uo.

667 A női munka. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 26. 1140.

668 A történelmi társulat. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 12. 1076.

669 A budapesti asztalos segédek. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 14. 1090.

670 Hegyi Aranka. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 17. 1096. – Hegyi Aranka (1855–1906) színesnő, operetténekesnő, dalénekesnő.

671 Szentesen. uo.

672 Aradon. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 19. 1109.

673 A Szent-István ünnep alkalmára... *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 17. 1098.

674 Szent István. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 18. 1102.

675 A vidékieket. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 17. 1097.

676 Az állatkertet. uo.

677 A Szent-István napi ünnep., Személyi hírek. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 19. 1108.

678 Szent-István napját. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 20. 1115.

taros, vészes századok után szebb jövő elé tekintő nemzet szent kegyelettel emlékszik meg ama nagy királyára, ki lerakta a magyar állam épületének alapját, oly szilárdan, hogy ez kilenc század viharaival dacolt, s ma lehetővé teszi, hogy a haladó kor igényeihez alakítsuk át s a kultúra nemes eszközeivel tartsuk fenn a népek békés nagy versengésében.”

A *Fővárosi Lapok* ünnepi számában tette közzé a Történelmi Társulat ki-rándulása előtti előértekezletéről szóló hírt, és a szerkesztőség előrebocsátotta az eperjesi gyűléssel szemben támasztott pozitív várakozásokat, amelyek szerint annak fényét az odalátogató lengyel tudósok és arisztokraták is emelni fogják.⁶⁷⁹ Aprólékosan tudósított a korábban beharangozott, a Császár Fürdőben rendezett táncvivalommal egybekötött hangversenyről,⁶⁸⁰ és megosztotta az esti színházműsört is.

A szerkesztőség ünneputós beszámolóinak sorát a pesti lóversenyről szóló tudósítás nyitotta meg, amelyben csalódottságának adott hangot a csekély látogatottság miatt, és a személyes példamutatás fontosságára hívta fel a sportvilág előkelőinek figyelmét. A nézők sorában külön megemlítette a fiumei küldöttséget, majd pedig rátért a versenyeredmények ismertetésére.⁶⁸¹ A turfvilág hírei után következett a Szent István-ünnep részletes leírása. Az ünnepi mozzanatok és az azt követő programok ismertetése mellett a *Fővárosi Lapok* is beszámolt a balesetekről és a díszvacsorán a zenei aláfestéssel történt kellemetlenségről,⁶⁸² utóbb pedig a nagygyűlést követő bankettéről is.⁶⁸³ Az irodalmi napilap a kisebb hírek között megosztotta értesülését egy munkatársa lányának esküvőjéről⁶⁸⁴ és hírt adott a budapesti asztalossegédek zászlószentelőjéről,⁶⁸⁵ a vidéki hírek között pedig a Történelmi Társulat eperjesi fogadtatásáról és Pulszky Ferenc

679 A történelmi társulat. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 20. 1116.

680 A császárfürdőben. uo.

681 A szenistvánnapi-lóversenyek. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 23. 1121.

682 A Szent-István napi ünnepély. uo.

683 Eperjesen. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 24. 1128.

684 Diszes esküvő. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 23. 1122.

685 Zászlóavatás. uo.

nyitóbeszédéről,⁶⁸⁶ valamint a komáromi Jókai-ünnepéről,⁶⁸⁷ majd pedig a marosvásárhelyi megemlékezésekről⁶⁸⁸ és gróf Forgách Antal⁶⁸⁹ kékkői várkastélyában rendezett Szent István-ünnepéről,⁶⁹⁰ a szliácsi fürdő felavatásáról⁶⁹¹ és egy Balaton-átúszási kísérletről.⁶⁹² Röviden beszámolt a bécsi Szent István-ünnepéről,⁶⁹³ és a bécsi magyar társalgó kör estélyéről,⁶⁹⁴ valamint Stefánia főhercegasszony névnapjáról.⁶⁹⁵

Az irodalmi napilap a Történelmi Társulat gyűlésén elhangzott beszédek közül Bánó József⁶⁹⁶ Sáros megyei magyarságról tartott előadását ismertette részletesebben, amelyben a vármegyei magyar nyelvű lakosság eltűnésének okait boncolgatta, ám töretlen hittel vallotta, hogy „Sárosmegye népét újra meg lehet magyarítani s kedvezőbb talaj sehol sincs, mint épen e megyében, hol e régi emlékek még élnek, hol a nép még büszke ha magyarnak hívják s ha tud magyarul s hol még sokan tudják, hogy a helység hajdan magyar volt, őseik magyarok valának.”⁶⁹⁷ A továbbiakban pedig beszámolt a szakbizottságok munkájáról, a kirándulásokról és az estélyekről.⁶⁹⁸

A *Fővárosi Lapok* is foglalkozott a Nemzeti Színház történelmi drámasorozatának kérdéskörével. A tárcaíró a magyar történelmi drámával szemben két követelményt állított: a mesteri kompozíciót és a jól megválasztott hazafias

686 A történelmi társulat. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 23. 1122–1123.

687 A Jókai-ünnep Komáromban. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 23. 1123.

688 Marosvásárhelyt. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 24. 1129.

689 Gróf Forgách Antal (1819–1885) 1848–1849-ben császári katoná, 1859–1861-ben Csehország helytartója, 1861–1864-ben a Magyar Udvari Kancellária főkancellára volt. 1867-től országgyűlési képviselő a Deák-, majd a Szabadelvű Párt soraiban.

690 Kékkővárban. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 25. 1134.

691 Szliács. uo.

692 Balatoni céluszás. uo.

693 A szent István-ünnepet Bécsben. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 23. 1124.

694 A bécsi magyar társalgó kör. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 24. 1129.

695 Stefánia főhercegasszony. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 23. 1124.

696 Bánó József (1823–1910) Sáros vármegye másodalispánja, országgyűlési képviselő, a Magyar Történelmi Társulat elnöke is volt.

697 A történelmi társulat. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 25. 1134.

698 Eperjes. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 26. 1140.; A történelmi társulat Sárosmegyében. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 27. 1146.; A történelmi társulat. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 28. 1152.; A történelmi társulat. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 31. 1164.

témát. A múlt színpadai ábrázolásának legfontosabb feladata, hogy az „a jövő vigasza és tükre” legyen.⁶⁹⁹

Az irodalmi szerkesztőség a lecsengő ünnep utóhangjaként a párizsi magyarok Szent István-ünnepéről szóló tárcacikkben idézte fel a nagy király emlékét. A magyar egylet ez alkalomból augusztus 21-én Joinville-ben (Haute-Marne megye) adott tagjainak találkozózt, ahol a rossz idő ellenére is jókedvvel bonyolították le a különféle sportos megmérettetéseket, mint csónakverseny, távgyaloglás, tojás- vagy zsákban futás. Az írás beszámolt egy kisebb magyar társaság párizsi vacsoraestjéről is és az aznap lebonyolított francia választásokról.⁷⁰⁰ Végül pedig két kisebb hír zárta az ünnepi hírcsokrot: az egyik egy magyar király-himnusz megírására szólított fel,⁷⁰¹ a másik pedig a lábadozó pápa őszi multságairól adott hírt.⁷⁰²

A *Vasárnapi Ujság* szokásához híven keveset foglalkozott magával az augusztus 20-i ünnepmenettel, a közvetlenül kapcsolódó kisebb hírei a Mátyás-templom felújításáról, a Szent István-szobor ügyéről, az állatkertről, valamint a Budapestre látogatók számáról szóltak.⁷⁰³ A hetilap szűkszavúan – a győztesek nevére korlátozódva – beszámolt a Szent István-napi lóversenyekről is,⁷⁰⁴ valamint a lovas témakörhöz kapcsolódóan a ménesek világát mutatta be egy képes összeállításban.⁷⁰⁵ A *Vasárnapi Ujság* hasábjain három téma jelent meg hangsúlyosan: a nőipari kiállítás, a Történelmi Társulat és a Fiumét érintő kérdések – jelenlétük egész augusztusban, sőt már július végétől megfigyelhető volt. A tudós társaság kirándulásával kapcsolatban tudatta, hogy a lengyel kutatótársak meghívása a krakkói tudományos akadémia útján történt, így „a föl-

699 Dr. Silberstein Adolf: Hazafiság és esztétika. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 26. 1138–1139. – Silberstein Adolf (1845–1899) újságíró, kritikus, esztéta, a Petőfi Társaság tagja.

700 Bánfi Zsigmond: Augusztus 21-dike. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 27. 1144–1145. – Bánfi Zsigmond (1857–1894) irodalomtörténész, esztéta, műfordító.

701 Király-himnusz. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 31. 1164.

702 A pápa őszi multságai. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 31. 1166.

703 A budavári Mátyás-templom., Szent István szobra. *Vasárnapi Ujság*, 28. (1881. augusztus 14.) 33. sz. 528.; Szent István szobor. *Vasárnapi Ujság*, 28. (1881. augusztus 28.) 35. sz. 559.; Az állatkert., A szent-istvánnapi látogatók. *Vasárnapi Ujság*, 28. (1881. augusztus 21.) 34. sz. 543.

704 Lóversenyek. *Vasárnapi Ujság*, 28. (1881. augusztus 28.) 35. sz. 560.

705 A ménesek világa. *Vasárnapi Ujság*, 28. (1881. augusztus 28.) 35. sz. 551.

vidéki városok a magyar és lengyel tudósok baráti találkozásának színhelyei lesznek.⁷⁰⁶ Értesüléseit folyamatosan bővítve osztotta meg olvasóival,⁷⁰⁷ majd pedig egy minden apró részletre kiterjedő beszámolót adott közre az eperjesi közgyűlésről, amely az elhangzott beszédek főbb gondolatait is magában foglalta,⁷⁰⁸ és az eredményeket összegző záróülésről sem feledkezett meg.⁷⁰⁹

Az augusztus 14-én megnyíló nőipar-kiállítást a *Fővárosi Lapok*hoz hasonlóan a *Vasárnapi Ujság* is az előkészületektől kezdve figyelemmel kísérte, és több cikkben hosszasan leírva mutatta be az egyes kiállítókat és termékeiket, sőt azt képes beszámolóval egészítette ki,⁷¹⁰ és nagyrabecsülését minden cikkében kifejezte.

„Valóban nagyérdekű is e 40,000 darabból álló tárlat, mely egyesíti a szorgalom, a gyöngédség, az izlés tárgyait, s a szép és hasznos utáni törekvés feltüntetésére 6000 kiállító versenyez. Nagy és tetszetős képet tár föl e kiállítás a magyar nők ügyességéről, ház körüli leleményességéről s művésziességéről, mert az iparművészetnek is igen szép, igen becses darabjai sorakoznak itt.”⁷¹¹

A *Fővárosi Lapok* is kitért a társasági életet is felpezsdítő fiúmei küldöttségre,⁷¹² ugyanis érdekes háttérismereteket osztott meg a vendégekről,⁷¹³ és tárt

706 A történelmi társulat idei vándorgyűlése. *Vasárnapi Ujság*, 28. (1881. július 24.) 30. sz. 477.

707 A történelmi társulat. *Vasárnapi Ujság*, 28. (1881. július 31.) 31. sz. 494.; A történelmi társulat. *Vasárnapi Ujság*, 28. (1881. augusztus 14.) 33. sz. 527.; A történelmi társulat. *Vasárnapi Ujság*, 28. (1881. augusztus 21.) 34. sz. 543.

708 A történelmi társulat eperjesi közgyűlése. *Vasárnapi Ujság*, 28. (1881. augusztus 28.) 35. sz. 558.

709 A történelmi társulat. *Vasárnapi Ujság*, 28. (1881. szeptember 4.) 36. sz. 574–575.

710 Az országos nőiparkiállításra. *Vasárnapi Ujság*, 28. (1881. július 31.) 31. sz. 495.; Az országos nőipar-kiállítás. *Vasárnapi Ujság*, 28. (1881. augusztus 7.) 32. sz. 510.; Az országos nőiparkiállításra. *Vasárnapi Ujság*, 28. (1881. augusztus 14.) 33. sz. 527.; Az országos nőiparkiállításra. *Vasárnapi Ujság*, 28. (1881. augusztus 21.) 34. sz. 542.

711 Az országos nőiparkiállításra. *Vasárnapi Ujság*, 28. (1881. augusztus 21.) 34. sz. 542.

712 A fiúmeiek fogadására. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 4. 1032.; A fiúmeiek látogatása. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 5. 1045.; A fiúmeiek fogadására. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 9. 1057.; A fiúmeiek. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 10. 1063.

713 A fiúmei vendégek közt. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 13. 1082.

karokkal köszöntötte őket.⁷¹⁴ Beszámolt arról is, hogy a budapesti előkelőségek gondoskodtak a delegáció fogadásáról,⁷¹⁵ és tájékoztatása kiterjedt a küldöttség tagjainak kikapcsolódására, hiszen a horvát látogatók feltűntek a Szent István napjára időzített más rendezvényeken.⁷¹⁶ S A *Honnal* egyszerre adta közre Jókai Mór üdvözlő versét.⁷¹⁷ A *Vasárnapi Ujság* szerkesztősége nem mulasztott el egyetlen alkalmat sem, hogy Fiuméről tudósítson, sőt kimerítő részletességgel rögtön a címlapon foglalkozott a nagy horderejű hírrrel.⁷¹⁸

„KÉTSZÁZHATVANHÁROM tagból álló küldöttség érkezik Magyarország fővárosába Fiuméből, hogy itt Szent István birodalmának szívében jelentse ki a tengerparti város tántoríthatatlan ragaszkodását a magyar szent koronához, hűségét a magyar állameszme iránt, változhatatlan akaratát, hogy közvetlenül Magyarországhoz kíván tartozni és komoly tiltakozását minden olyan törekvés ellen, mely őt innen elszakítaná s esetleg más kapcsolatba kényszeritené.”

Az írás kifejezte a fiumeiek szándéka felett érzett örömét, és idézte a jogalapot biztosító, Mária Terézia⁷¹⁹ által adományozott oklevelet és az azt becikkelyező országgyűlési végzést, valamint kiemelte a város polgármesterének és Szapáry Géza⁷²⁰ kiküldött kormányzónak az érdemeit az anyaországgal ápoltság fenntartásában. Az újság következő száma pedig képes leírásban mutatta be a tengerparti várost,⁷²¹ és ismertette a Fiuméről szóló, megjelenés alatt álló műveket⁷²² és természetesen budapesti látogatásuk minden eseményét.⁷²³ Az irodalmi

714 Üdvözlő a fiumeieknek! *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 14. 1088–1089.

715 z: A fiumeiek Budapesten. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 17. 1095–1096.

716 A fiumeiek. *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 19. 1108.; A fiumeiek Székesfehérváron, *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 24. 1128.

717 Jókai Mór: Üdv Fiuménak! *Fővárosi Lapok*, 1881. augusztus 28. 1124.

718 Fiume Budapesten. *Vasárnapi Ujság*, 28. (1881. augusztus 14.) 33. sz. 515–516.

719 Mária Terézia (1717–1780) Habsburg-házból származó magyar királynő.

720 Gróf Szapáry Géza (1828–1898) politikus, katonatiszt, Fiume kormányzója.

721 Fiume. *Vasárnapi Ujság*, 28. (1881. augusztus 14.) 33. sz. 523–524.

722 Fiume az irodalomban. *Vasárnapi Ujság*, 28. (1881. augusztus 14.) 33. sz. 526.

723 A fiumeiek Budapesten. *Vasárnapi Ujság*, 28. (1881. augusztus 14.) 33. sz. 527.; A fiumeiek., A fiumeiek halottja. *Vasárnapi Ujság*, 28. (1881. augusztus 21.) 34. sz. 543.

hetilap is beszámolt Gerőfi Andor⁷²⁴ szintársulatának fiumei vendégszerepléséről.⁷²⁵ A magyarosodás témaköre más tekintetben is megjelent a *Vasárnapi Ujság*-ban, így a hetilap hírt adott a Moson megyéből Amerikába vándorolt magyarok életéről,⁷²⁶ és közreadta a zürichi magyar egyesület figyelmeztetését, amely szerint a magyar egyesületek óvakodjanak az osztrák egyesületekkel való összeolvadástól,⁷²⁷ továbbá bemutatta a Párizsban felállítandó magyar tanszék tervét is.⁷²⁸

Összegzés

Az 1881. esztendő augusztusi sajtótudósításai arról tanúskodnak, hogy a Szent István-nap népszerűségét kihasználva több országos rendezvény is rászerveződött az ünnepség körüli időszakra. A jelenség nem volt rendkívüli, hiszen a korábbi évek során a különböző szakmai vagy közművelődési egyesületek is ekkor tartották országos találkozóikat, de az egyházi ünnepekhez kötődő búcsúkat idéző „modern kori nagyvásár” ekkor még nem volt annyira jellemző. 1876-ban rendeztek ugyan Szegeden egy országos mezőgazdasági kiállítást,⁷²⁹ amely azért egy kissé megosztotta a látogatókat a célállomást illetően, de az 1879-es szegedi árvíz ilyen szempontból is Budapest központi helyzetét erősítette, amely tehát az augusztus 20-i esemény révén egyébként is tömegeket vonzott az ország legkülönbözőbb pontjairól. Azonban az is látszik, hogy – az elszenvedett természeti csapás dacára is – 1881-re a polgárosodás útjára lépő Magyarország egy olyan gyarapodó, a kor kihívásaihoz alkalmazkodni képes ország, ahol a Szent István-ünnep remek alkalom arra, hogy megmutassa önmaga – a hazai nagyközönség – és a külképviseletek révén a külföld számára az iparosodó társadalom adottságait és lehetőségeit. A fejlődés jeleiben és a nyárvégi időzítés kedvező esélyében kormánypartiak és ellenzékiek egyaránt egyetértettek. Az adott évben a kormányzat gazdaságélénkítő programjához elsősorban a nőipar-kiál-

724 Gerőfi Andor (1849–1892) színész és színigazgató.

725 Magyar szintársulat Fiumében. *Vasárnapi Ujság*, 28. (1881. augusztus 28.) 35. sz. 559.

726 Magyarok Amerikában. *Vasárnapi Ujság*, 28. (1881. július 31.) 31. sz. 496.

727 Fölvívás a külföldi magyar egyesületekhez. *Vasárnapi Ujság*, 28. (1881. augusztus 7.) 32. sz. 510.

728 Tanszék a magyar nyelvnek Párizsban. *Vasárnapi Ujság*, 28. (1881. augusztus 21.) 34. sz. 543.

729 Országos Ipar-, Termény- és Állatkiállítás. Szeged, 1876.

lítás illeszkedett, ezért tudósítottak róla terjedelmesebben a kormányhoz közel álló újságok. A nőipar-kiállításban – a társadalom női tagjait is a termelésbe vonó – gazdaságélénkítő kormányprogram öltött testet. A fiumei kapcsolatok felélesztése közös érdeke volt kormánypártiaknak és ellenzékieknek, azonban az utóbbiakhoz kötődő sajtó e téren közlékenyebbnek bizonyult. A kulturális lapok mindkét kezdeményezésről beszámoltak. Újdonság volt a lóverseny is, amelyről pedig a vizsgált sajtótermékek mindegyike részletesen tudósított. A Szent István-napi lóverseny szintén a fővárosba özönlő tömegekre építve szeretne volna „meglovagolni” augusztus 20-át, de a tehetősebbekből álló közönség körében a kánikulában tartott futamok még nem voltak olyan izgalmasak, hogy azok kedvéért megrövidítették volna fürdői nyaralásukat. Összességében megállapítható, hogy 1881-re a Szent István-ünnepség egyúttal egyfajta „országmustrának” is alkalmat nyújtó eseményként működött.

Egy év kihagyás után újból sor került a Szent István-i örökségnek programot adó elnöki beszédre, amely a Magyar Történelmi Társulat éves tanácskozásnak megnyitóján hangzott el. A szónok személye változott, s a korábbi nagyívű és szerteágazó gondolatok ezúttal inkább a csak – a „nemzeti életre tanító” – történelem tudományára szorítkozott. A megnyitó szövegét a *Pesti Napló* teljes egészében megjelentette, a többi lap pedig részösszefoglalókkal kivonatokat közölt belőle.

Az átnézett sajtók tükrében az 1881. év augusztus 20-i ünnepsége ugyanolyan fontos volt, mint korábban, a részervezett rendezvények miatt talán még hangsúlyosabb is volt. A mérsékelt árú vonatokról szóló hirdetések és közleményeket valamennyi lap közzétette. Sőt, a *Fővárosi Lapok*ban egy, a szobafoglalásra szóló hirdetmény is megjelent. A mérsékelt kormánypárti *Pesti Napló* az eseménydúsabbá váló augusztusi napokban a korábbi évek tényközlő szűkszavúsága után bőszegesen tudósított az ünnepségről és a kapcsolódó megmozdulásokról. A keresztény államalapító uralkodót ahhoz a Széchenyi Istvánhoz hasonlította, aki lendületet adott a magyar művelődésnek és a magyarosodásnak, továbbá a napilap szerkesztősége indította újra a szent király szobrára való gyűjtést. A *Hon* kormánypárti fórumként szokásához híven részletesen tájékoztatta a közönséget a nemzeti ünnep előkészületeiről, menetéről, a kapcsolódó programokról – főként a nőipar-kiállításról – és az utözöngékről. A szerkesztő-

ségi vezércikk a biztos építkezésre, a kitartó, szorgos munkára hivatkozva tette nemzeti üggyé az ország megmaradását, és derűlátó önbizalomra buzdította olvasóit. Az ellenzéki *Egyetértés* ünnepi vezércikke a nemzet és a nemzetiségek egységes és időtálló, de önállóságáért küzdő államaként jelenítette Magyarországot, valamint a nőipari kiállítást hanyagolva a fiúmei küldöttségről szóló hírekre összpontosított. Azonban az újság apró hírei közt előkerült az újdonsült királyság, Románia uralkodójának protokolláris gesztusairól szóló értesülés is. A kulturális sajtót képviselő két lap, a *Fővárosi Lapok* és a *Vasárnapi Újság* szerkesztősége foglalkozott a nőipar-kiállítással és a fiúmei vendégekkel, de az ünnepi eseménybeszámolóit kitértek a Bécsben vagy Párizsban élő magyarok társasági életének Szent István-napi rendezvényeire is.

A liberális keretek között működő államberendezkedés eredményességének kétségtelen jele, hogy a társadalom pezsgő kulturális életet tud folytatni, melynek során a közös értékek egyeztetése történik meg. Ennek egyik legszebb bizonyítéka a magyar drámairodalom történeti, nemzeti és hazafias vonulatáról folytatott eszmefuttatás, amely a politikai sajtóban (*Egyetértésben*) is teret kapott, hiszen a cikkíró véleményének megjelenése arra utal, hogy hasonló gondolatok szélesebb körben is felmerültek.

Edit Fabó – Andrea Bacher-Tuli: 20 August in 1881

ABSTRACT: The press reports of August 1881 show that several national events were organised around the celebrations, taking advantage of the popularity of St. Stephen's Day. The Women's Industry Fair that year was the embodiment of a government programme to boost the economy by bringing women into the production sector. The revival of links with Rijeka was in the common interest of both the government and the opposition, but the press associated with the latter proved more forthcoming. Both initiatives were reported in the cultural press. Horse-racing was also a novelty, and was covered in detail by all the newspapers surveyed. The St. Stephen's Day horse race also aimed to "ride" 20 August, building on the crowds that flocked to the capital, but the races in the heat of the day were not yet exciting enough to make the more affluent members of the public

cut short their spa holidays. All in all, by 1881 the St. Stephen's Day celebrations had become a kind of "country fair".

In the light of the press surveyed, the celebration of 20 August 1881 was as important as ever, and perhaps even more so because of the events organised to mark it. Advertisements and notices about reduced-price trains were published in all the papers. In the more eventful days of August, the moderately pro-government *Pesti Napló*, after the factual and terse coverage of previous years, gave ample coverage to the celebrations and related demonstrations, and re-launched the fundraising for the statue of King Stephen. As usual, *A Hon*, as the forum of the governing party, informed the public in detail about the national celebrations, the related programmes and the aftermath. The editorial team made the issue of survival a national cause with sanguine confidence. The editorial of the opposition paper *Egyetértés* presented Hungary as a united and timeless state of the nation and nationalities, struggling for independence, and focused on the news about the Fiume delegation, neglecting the women's exhibition. The two newspapers representing the cultural press, the *Fővárosi Lapok* and the *Vasárnapi Ujság*, covered the women's exhibition and the visit of the delegation from Fiume, but their reports on the festivities also included the St. Stephen's Day events in the social life of Hungarians living in Vienna or Paris.

KEYWORDS: national exhibition, industrial policy, cultural policy, St. Stephen's statue, national idea, horse racing